

Največje težave ima oddelek z razstavnim prostorom. Vsi predmeti so še danes deponirani. Ko bo dobila arheologija nove prostore, bodo dobili etnografski predmeti svoje razstavno mesto.

Résumé

COMPTE RENDU DU MUSEE MUNICIPAL DE CELJE: SON TRAVAIL ETHNOGRAPHIQUE EN 1955

L'auteur donne l'expose du travail ethnographique des équipes d'ethnographes du Musée municipal de Celje aux environs de Šoštanj, ainsi que du travail interne du musée.

DANAŠNJA MADŽARSKA ETNOGRAFIJA

Vilko Novak

Madžarska etnografija je dosegla pred zadnjo vojno zavidljivo višino in je v 4 zvezkih »Magyarság néprajza« (Etnografija Madžarov) strnila svoja dognanja. Po vojni pa se je s podvojeno silo razmahnilo také organizacijsko, kot zbiralno in raziskovalno delo. Leta 1947 so naredili skupen zbiralni načrt vseh ustanov, 1949 so pričeli s smotrnimi stalnimi strokovnimi diskusijami in z ideološko prevzgojo; od 1951 načelno usmerja vse delo stalna etnografska komisija pri Madžarski akademiji znanosti, v okviru katere so tudi stalne diskusije o važnih vprašanjih. Letna zborovanja družijo v raznih mestih vse madžarske etnografe ob diskusijah in načrtih. Univerzi v Budimpešti in Debrecenu načrtno skrbita za muzeološki in znanstveni naraščaj — na prvi je v zadnjih letih predavalo 7 strokovnjakov. Izredne gmotne skrbi so deležni etnografski muzeji, saj je bil osrednji v Budimpešti obnovljen takoj po vojni in ima 23 strokovnih moči, medtem ko jih imajo pokrajinski skupno 26. Okoli 10 delovnih skupin, ki so stalne in delajo vse leto, raziskuje bodisi posamezne pokrajine ali posamezna predmetna območja, n. pr. gmotno kulturo XV. stoletja, gospodarstvo, ljudsko krasilno umetnost, delavsko folkloro, občo etnologijo (bogato gradivo peštanskega muzeja z drugih celin), bibliografijo itd. Posebno skrb posvečajo študiju virov, pripravi leksikona, atlasa in nove izdaje priročnika madžarske etnografije.

Mnogo je bilo razstav doma in v tujini — do Kitajske so razstavljali ljudsko umetnost. Izredno skrb posvečajo sodobni muzeološki reformi.

V zadnjih desetih letih — njih delo so nadrobno kritično pretresli — sicer niso objavili obsežnejših del, izvzemši nekaj pesniških, glasbenih, plesnih in ornamentnih zbirk, zelo mnogo pa so publicirali temeljitih študij o vseh problemih. »Narodoslovni institut« je izdal 24 zvezkov »Priročnika madžarskega ljudskega raziskavanja«, v katerih so podali dognanja z bibliografijo za posamezna področja ljudske kulture in nakazali naloge. Dela niso dokončali. — Glavna publikacija je »Ethnographia« s 67 letniki v izdaji Madžarskega etnografskega društva. — Akademija izdaja v tujih jezikih Acta Ethnographica (1950), peštanski muzej je prejšnji Etnografski vestnik presnoval v letno poročilo muzeja — Néprajzi Értesítő. Univerze so tudi izdajale svoja glasila; v posebni četrtletni reviji Sovjetska etnografija objavljajo prevode, muzej je izdal množico vestionarjev z navodili za zbiranje gradiva itd.

Madžarski etnografi gojijo žive stike z raznimi, posebno slovanskimi deželami; hodijo na mesce trajajoča študijska potovanja in menjavajo izkustva glede metode terenskega, muzeološkega in raziskovalnega dela.

Kratek pregled v zadnjem desetletju opravljenega dela bi bil po posameznih področjih naslednji:

Gmotna kultura. V poljedelstvu so raziskovali ostanke zemljiške skupnosti, spremembe v rabi mejá, pridelovanje žitaric in okopavin s posebnim ozirom na spremembo delovnih sredstev, uporabo živalske in strojne sile, skupno delo, poljedelsko preobrazbo peščenih tal (Belényessi Márta, Dömötör Sándor, Nagy Gyula, Balassa Iván idr.).

Zivinoreja: gradivo o ekstenzivni živinoreji ugotavlja vzhodnoevropske zveze; posvečali so skrb zanemarjenim področjem, kot je uporaba živine pri delu, za prehrano, prodajo. Raziskovanje pašništva in pastirstva ima velik pomen tudi za madžarsko prazgodovino in starejšo zgodovino, zato zbirajo izročila o konjerejskem nomadizmu (Balogh István, Béres András, Manga János).

Na področju zbirnega in plenilnega gospodarstva je v preteklosti bilo važno močvirno gospodarstvo, v katerem je bil pákász kompleksen plenilec (zbiralec sadežev, lovec, ptičar, ribič). Gozdarstvo so v tem razdobju načrtno raziskovali. Lov je od nekadaj važen študij pri Madžarih, zato tudi sedaj zasledujejo evrazijski pomen ugrofinskega lovstva, kar se izraža zlasti v pasteh. Mnogo zgodovinskega gradiva so dognali o ribištvu (Gunda Béla, Korompay Bertalan idr.).

Študij ljudske prehrane se vse bolj posveča načinu prehranjevanja, ugotavlja oblike madžarskega kruha, raziskuje mesno prehrano, mlečno pa posebno v zvezi z ovčarštvom (K. Kovács László idr.).

Pri raziskavanju naselij jim je cilj, zasledovati zgodovinski razvoj vaških naselij, vrtnih naselbin, gospodarskih dvorov (Hofer Tamás, Bakó Ferenc, Szolnoky Lajos idr.).

Glede ljudskega stavbarstva so analizirali prejšnja dela o njem in izdelali novo metodo za čim popolnejši študij. (Gunda Béla). Z velikim uspehom jim pomagajo pri raziskavanju tehniki s svojih vidikov (Vargha László); arheologi so odkrili naselja iz arpadovske dobe, mnogo pa raziskujejo stanovaljske razmere bivših veleposestniških delavcev, opremo itd. (Vajkai Aurél, Vajda László itd.).

Nošo raziskuje posebna delovna skupina in so dosegli o njej večje uspehe za razna večja zgodovinska razdobja (Kresz Mária). Med malimi obrtni in hišno delavnostjo so se posebej mnogo ukvarjali s kovaštvom, mlinarstvom, predenjem in tkalstvom (Szolnoky Lajos itd.).

Kritičen razbor uspehov v gmotni kulturi je napisal eden od usmerjevalcev njenega raziskavanja in profesor zanjo na peštanski univerzi, Tálasi István (Ethnographia LXVII).

Družbena in duhovna kultura. V razdobju med zadnjima vojnama je dosegla madžarska folkloristika zelo lepe uspehe. Zbiralci pravljic in pripovedk so posvečali veliko pozornost pripovedovalcem in poslušalcem, zasledujoč življenje njih stvaritev in izročil. Izdajali so zbirke ljudske proze, zapisane od posameznih nadarjenih pripovedovalcev, študirali so njihovo življenje, slog itd. Analizirali so prozo posameznih vasi kot celoto. V tej smeri nadaljujejo po osvoboditvi z velikim razmahom.

Glede uspehov in metodične utrjenosti je na prvem mestu prav zbiranje in objavljanje ljudskega pesništva, ki ga vodi že izpred vojne v sovjetski

folkloristiki šolani Gyula Ortutay, danes profesor za to stroko na peštanski univerzi in po osvoboditvi dalje časa minister za prosveto. Z njim sodelujejo Linda Dégh, Ágnes Kovács, Sándor Dömötör, Imre Katona in drugi. Ortutay-jeva knjiga o madžarskem ljudskem pesništvu (Magyar népköltészet 1952), njegov uvod o madžarskem ljudskem pesništvu z načelnega stališča v novo izdajo izbora ljudskega pesništva (Magyar népköltészet I—III, 1955) in razne njegove načelne razprave, kakor tudi angleški pisana o madžarski folkloristiki novejšje dobe (Acta Ethnographica IV) označuje to delo in njegove cilje ter metodo. — Poleg omenjene antologije so posebno pomembne zbirka ljudskega izročila o osvobodilni borbi 1848, izdaja najdene zapuščine Lajosa Kálmánya (ljudske pesmi), raziskavanje in zbiranje delavske folklore itd.

Ljudska umetnost je tudi že stara priljubljena tema raznih madžarskih znanosti. Na prvem mestu so uspehi glede ljudske glasbe, kjer sta Zoltán Kodály in Béla Bartók postavila trdne osnove nadaljnjemu delu, katerega opravljajo Bence Szabolcsi, Lajos Vargyas idr. — Nove temelje so dali tudi študiju likovne umetnosti, preiskujejo delo posameznih rezbarjev, keramikov in drugih, zlasti vezilj in krasilk tekstilij. Zelo je razvito tudi poslikavanje pohištva. Študij ljudskih plesov prav tako vredno nadaljuje predvojno izročilo na tem področju.

Posebno važno mesto zavzema že od nekdanje v madžarski etnografiji problem ljudskega verovanja zaradi njegovega izvora v verovanju prednikov pred naselitvijo v današnji domovini. Zato so se dobrih sto let trudili, rekonstruirati prvotno madžarsko mitologijo. Vsa ta prizadevanja danes pretresajo in na novo pričenjajo prvič določiti, kaj so Madžari prevzeli od drugih ljudstev na tem področju, drugič pa primerjajo njihove pojave v verovanju s takimi pri sorodnih ugrofinskih narodih. V tej smeri so najtehtnejši spisi Vilmosa Diószegya. — Ker so nekateri običaji le izraz verovanja, posvečajo tem pažnjo v smislu novih vidikov (János Manga, Ákos Szendrey idr.).

Madžarska etnografija je v zadnjem desetletju izredno mnogo prispevala k poznavanju izvenevropskih problemov z obdelavo afriških, azijskih i. dr. predmetov v Madžarskem etnografskem muzeju, z zgodovino posameznih zbirk iz tujih dežel na Madžarskem, razborom deleža svojih raziskovalcev v preteklosti v teh deželah itd. — Vse njihovo delo, ki ga ni moči zajeti tudi v daljšem pregledu, vzbuja tako z izredno resnostjo in vnemo, kot s prizadevanjem po novih metodah in načelih največje spoštovanje. Čeprav so njihove publikacije opremljene z obsežnimi povzetki v tujih jezikih, je še vedno naša sosedska dolžnost, da pričnemo zasledovati — etnografi bolj kot ostali — njihovo delo v njihovem jeziku, ker bo to le v korist slovenski etnografiji, ki ima z madžarsko važna stična področja.

Résumé

L'ETHNOGRAPHIE HONGROISE D'AUJOURD'HUI

L'auteur présente brièvement l'état actuel de l'ethnographie hongroise, comme il résulte des institutions ethnographiques, des publications et de formes de travail (expositions, activité sur terrain, recherches dans les archives) dans l'Hongrie d'aujourd'hui. Dans la première partie de son exposé, l'auteur trace les tendances principales et les succès obtenus au domaine de la culture matérielle, dans la seconde, il étale ceux du domaine des cultures sociale et spirituelle, pendant les dernières dix années.